

Fodor István Ferenc

70 ÉVE ÉPÜLT A VARJASI ISKOLA

Országszerte gombamód nőttek ki az iskolák a magyar földből Klébelsberg Kunó kultuszminisztersége idején. Ötezer iskola épült nagyrészt tanyán- azok számára, akik messze éltek a városoktól, az addig meglévő iskoláktól. Persze minden rendszer másképp magyarázza azóta ezeknek az iskoláknak a létét: a diktatúra idejében úgy mondták, hogy a magyar kultúrfölény hangoztatása hozta létre őket. Akárhogy is volt: azok számára épült, akiknek nagy része soha nem került volna iskolaközelbe nélkülük. 1927-ben Jászfákóhalma határában is két ilyen „Klébi iskola” épült: a varjasi és a kapitányréti.

Felvetődött persze már korábban is - mint Váradi Zoltán megírta „Adatok a jászfákóhalmi iskola történetéhez” című munkájában -, hogy a tanyán iskolát kellene létesíteni. Már 1908-ban javasolta az iskolaszék, hogy egy iskolai osztályt a tanyán kellene felállítani, és értelemszerűen ehhez tanítóra is szükség lenne, mivel 30 iskolaköteles gyerek van abban a körzetben. Az iskolaépítés azonban még a községben sem ment könnyen, mint az látható, ha a századforduló jegyzőkönyveit végiglapozza az érdeklődő. Közben jött az első világháború is, sem pénz, sem tanító nem volt. 1916-ban a minisztérium két tanyai iskolát ír elő egy-egy tanteremmel. „Az iskolaszék a fenti rendeletet tisztelettel tudomásul veszi, de megvalósítását boldogabb időkre halasztja.”

Végül 1923-ban született meg a döntés, a kivitelező Fazekas Sándor helyi építőmester volt. 1927-re épült fel a két tanyasi iskola, az egyik a Kapitányrét nevű határrészen, a műút mellett, - félúton a község és Jászapáti között, a másik pedig a Varjason: 10 km-re az anyaközségtől és 9 km-re Jászapátitól. A két épület annyiban különbözött egymástól, hogy - fekvése miatt - az eleje és hátulja felcserélődött. Mindkettőben volt egy nagy tanterem és tanítói lakás: A tanterem kápolnává alakítható volt. Kis fatornyában harang szólította a környéken lakó római katolikus híveket. Ahogy Zsíró Jánosné, született Terjéki Ágnes - visszaemlékezik: az ő nagybátyja - Terjéki László - adott helyet az iskolának, felajánlva földje sarkán egy meglehetősen darab területet. Ide előzőleg -

már 1925-ben - útszéli keresztet állított, mely ma is áll. A toronyba ő tetetett harangot is. Egyszerű parasztember volt, aki felismerte az idők szavát. Nagylelkű adományát emléktáblával jelölték meg az iskola falán.

Noha a későbbi évtizedekben még nagyobb településekről sem készítettek képeslapot, az iskola felépülte után ilyen is készült róla: belső felvétel a kápolnával és külső fotón: Római Katolikus Népiskola felírással.

Fennmaradt egy kép: „A varjasi tanyai iskola első esztendejében. 1928. máj.25-én. Vargha Imre t.” felírással a hátán. A csoportkép 39 jó kötésű fiút és lányt ábrázol, középen az első tanítóval (térdén lányával), aki kilenc évig, - nyugdíjazásáig tanított itt.

Az ő távozásával olyan időszak következett, amikor tanítók váltották, helyettesítették egymást, hiszen jött a háború, a katonaság, a hadifogság. Tanított itt Tóth Kelemen József, Faragó Imre, Szécsényi Erzsébet, Béres Béla, Farkas László, Tátrai Ferenc. Közülük Szécsényi Erzsébet - aki a szentmártonkátai iskolától ment nyugdíjba, de a kaolcsai nővéreknél ma is aktív oktatói munkát folytat Budapesten - a 40-es évek elején tanított itt. Rokonsága a környék tanyáin élt, így szinte otthon volt. Gyűjteményében megőrzött egy érdekes fotót, mely illusztrálja, hogy töltötte szabadidejét egy tanyasi tanító. 1941 vagy 42 csapadékos nyarán a közeli Holt-Tarnán ladikáznak. Jobbról ő az első a képen, hátul a közeli tanya egyik ifjú lakója: Farkas Bálint evez. Középen a tanítónő két vendége, akik számára szervezték a vízi túrát. 1948-ban éppen az említett fiú testvére: Farkas Katalin lett az új tanító, aki később már Toró Zoltánné néven is itt élt még egy ideig.

Időközben államosították az iskolát: állami általános iskola lett belőle. 1952-ben új tanító került ide: előbb Papp Ilona a községből, 1953-ban pedig Tihanyi Károly a szomszédos Jásztelekről.

Az eddig osztatlan nyolc osztály most két négyosztályossá alakult: az alsó négy évet Tihanyi Károly, a felső négyet Papp Ilona tanította, aki igazgatója is lett a „kéttanerős” iskolának. Ám az idők változtak: az előbb felfejlesztett tanyasi iskola sorsa aztán megpecsételődött. Elindult a téveszesítés, a tanyákat körbeszántották, egyre többen elindultak a községbe. Amikor Papp Ilona 1959-ben nyugdíjas lett, helyére már nem került más: Tihanyi tanító úr vette át a felsőseket is. Addig délelőtt-délután váltották egymást,

most már mind a nyolc osztály délelőtt járt. De a gyerekek száma is megfogyatkozott: amikor én hetedikes koromban eljöttem onnét 1962-ben, akkor már talán tízen sem maradtak.

Időközben - 1961. december 16-án reggelre - leégett a tető a tanterem feletti részen a kémény hibájából. A két tűzoltóautó egyike elakadt a sárban, hóban. A másiknak sikerült a viharos szélben megmenteni a tető egy részét. Leégett a torony is, a harang viszont épen maradt, ma a templomtoronyban szólal meg időnként. Ekkor számunkra három nappal korábban kezdődött a téli szünet, melyben a szülők példás összefogásával használhatóvá tették a volt tanítói lakást, így ott még 1964-ig volt tanítás. Tihanyi tanító úr, aki kilenc és fél évvel legtovább tanított itt, 1963-ban került be a belterületi iskolához. Az utolsó tanító Szabó Fekete Mária volt, aki ma Jászberényben él. Én akkor már az időközben megnyílt - majd két év után megszűnt - jákóhalmi gimnázium tanulója voltam, s a mi segítségünkkel bontották le régi iskolánkat 1964 őszén. Ma már csak az említett kereszt jelöli a helyét, és a mögötte állt nagy vadkörtefa utódai suttognak régi emlékekről a varjasi szélben. Ma az iskola körzetéhez tartozó tanyák közül egy lakott.

Milyen volt ott az élet? Régebben búcsú volt Jézus Szíve tiszteletére, s előbb Kátai László művészetpártoló parasztember pajtájában, majd az iskolában készült színpadon színelőadások, bálók zajlottak. Eljártak szomszédolni a kapitányréti iskolához, de a jásztelki nyári-járási és a jászdózsai nagyhalmi iskolához is.

Lékó Józsefné (az 1928-as csoportkép bal felső sarkában az ő későbbi férje: Lékó József áll, aki 1991-ben bekövetkezett halála előtt a honismereti szakkör vezetőhelyettese volt) úgy emlékezik: volt úgy, hogy a száj- és körömfájás miatt nem engedélyezték a sertéspörköltet. Összefogtak a tanyasiak: vittek tyúkot. Elképzelhető, hogy a különböző életkorú tyúkokból milyen vegyes pörkölt lehetett, de a bál nem maradt el. Ilyenkor mi előtte összeszedtük a székeket a környező tanyákról: krétával az aljára írtuk, hogy kié, vissza már saját maga vitte a rendezvény után mindenki.

Télen hóból dombot építettünk az udvarra: hátul létrán fel lehetett menni, elől meg lecsúszni szánkóval. (És mondja valaki, hogy mostanában vannak nagy telek!) A környező

réteken volt jég a csúszkáláshoz, korcsolyázáshoz. Ezenkívül voltak gyalogtúrák, labdarúgás, később ping-pong.

Már régen volt igény arra is, hogy legyen varjasi találkozó: jöjjenek el az ország minden pontjáról, akik másfelé kerültek. Először 1995. december 16-án - éppen a tűz 34. évfordulóján - találkoztunk a közösségi házban. A helyben maradottak mellett jöttek varjasiak Budapestről, Gyálról, Jásztelekről, Jászapátiról, Jászberényből, Jászárokszállásról és Füzesabonyból. Az első találkozóra (5.kép) négy volt tanító jött el: állnak: Szécsényi Erzsébet, Papp Ilona. Ülnek: Tihanyi Károly (ő megkapta az önkormányzattól a Jászfákóhalmáért kitüntetést) és Toró Zoltánné. A második találkozóra megjelent Debrecenből Farkas László, aki később a belterületi iskola igazgatója lett. Betegsége miatt nem tudott eljönni Szabó Fekete Mária, aki levélben üdvözölte a jelenlévőket.

A varjasi élet az évente megrendezett találkozókban él tovább.

+ fotomelléletek felirata

1. Képeslap az 1920-as évek végéről
2. Az első csoportkép 1928-ból
3. Csónakázás a Holt-Tarnán a negyvenes évek elején
4. Varjasi találkozó 1995.
5. Képviselőtestületi határozat 1926. szeptember 18.